

Pravosodje.

a) Forum contractus.

V pravdi Antona W. iz K. proti Martinu K. iz B. bil je Martin K. s sodbo c. kr. okrajnega sodišča v K. z dné 27. decembra 1884., št. 7948., pravomočno obsojen, da mora voz česla ob svojih troških v K. postaviti.

Po tej sodbi vložil je Anton W. zoper istega Martina K. novo tožbo, naj mu zarad tega, ker mu ni v pravem času česla v K. postavil, plača 81 gld. odškodbe.

Zoper to tožbo ugovarja toženec inkompentenco c. kr. okr. sodišča na K. v razsojo te stvari in pravi, da se niti ni zavezal tožniku česla dati, in še manj ga na K. postaviti. V dokaz druge svoje trditve naklada tožniku prisego.

C. kr. okrajno sodišče na K. izreklo je s sodbo z dné 15. novembra 1885., št. 8902., svojo nepristojnost in ta izrek vtemeljilo sledeče:

Nepristojnost se je v pravem času ugovarjala, prisega, s katero hoče tožnik pristojnost dokazati, se ne more pripustiti, kajti s to prisego se ne bi dokazala le pristojnost sodišča v razsojo, marveč bi se dokazalo tudi v glavni reči, da se je toženec zavezal česlo dati. To pa je protipostavno, ker mora po predpisu dv. dekr. z dné 11. septembra 1794., z. p. p. št. 193., najpred pristojnost sodiščeva jasna biti, potem se sme še le v glavni reči soditi.

Dalje se tožnik tudi na zvezo pravd (*forum causae connexae*) ne more opirati, kajti po § 40. j. n. je ta ugovor le takrat veljaven, če prejšna pravda še ni pravomočno razsojena, in ne v tem slučaju, ko je prva pravda že pravomočno končana.

Vsled apelacije tožnikove je c. kr. nadsodišče v Gradei s sodbo z dné 17. februarja 1886., št. 2236., vgovor nepristojnosti odbilo in c. kr. okr. sodišči na K. ukazalo, v glavni reči soditi, ter to sodbo vtemeljilo tako-le:

S sodbo od 27. decembra 1884., št. 7948., je pravomočno spoznano, da mora toženec voz česla na K. postaviti in toraj ni treba o tej stvari prisega dopuščati.

Po § 43. ces. pat. z dné 20. novembra 1852., št. 251. d. z., smejo se tudi tožbe za odškodovanje zarad nespolnitve pogodbe pri tistem sodišči vložiti, h kateremu bi spadal toženec, ko bi bival v

kraji, kjer se ima pogodba spolniti, in zatoraj sodba prvega sodišča ni vtemeljena.

Vsled revizije toženčeve, je najvišje sodišče s sodbo z dné 30. junija 1886., št. 7542., sodbo c. kr. nadsodišča v Gradi iz naslednjih razlogov potrdilo :

Tožnik zahteva odškodbo zaradi nespolnitve kupne pogodbe o vozu čresla in je to nespolnitev pogodbe že s sodbo z dné 27. decembra 1884., št. 7948., v A ad. I., dokazal. V tej, po svoji naravi deklarativni sodbi je spoznano, da mora toženec v smislu pogodbe voz čresla na K. postaviti, torej svojo dolžnost na tem mestu spolniti. S prilaganjem te listine je tožnik po § 111. in 112. o. s. r. za današnjo pravdo tudi dokazal, da je K. za to dolžnost spolnitveno mesto. Ker se pa smejo po § 43. j. n. ne le tožbe za spolnitev pogodbe, ampak tudi tožbe za odškodbo zaradi nespolnitve, pri tistem sodišči podati, kateremu bi bil toženec podvržen, če bi bival v kraji, kjer se ima pogodba spolniti, je bil tudi tožnik opravičen, tožbo pri sodišči na K. vložiti in ugovor toženčev o nepristojnosti tega sodišča ni v postavi vtemeljen.

b) Kedaj treba določiti nov glavni vložek (§ 113. o. z. z.).

Pri vložku št. 988. deželne deske kranjske kot glavnem vložku vknjižena je bila zastavna pravica za terjatev 8000 gld. na korist Terezije D. Kot sovložki zaznamovana so bila zemljišča št. 6., 13., 18. in 42. kat. obč. Aržiše. Maja meseca l. 1885. zbrisala se je zastavna pravica pri vsakem vložku glede svote 1000 gld. in pri glavnem vložku razun tega tudi glede svote 4000 gld., tako, da je bilo pri glavnem vložku zavarovanih še 3000 gld., pri vsakem izmed sovložkov pa 7000 gld. Marca meseca 1887. l. prosila je Terezija D., naj se glede pri glavnem vložku zbrisane svote 4000 gld. v smislu § 113. o. z. z. določi vložek št. 6. kat. obč. Aržiše kot glavni vložek.

To prošnjo je c. kr. deželno sodišče ljubljansko odklonilo, ker se ima po § 113. o. z. z. le takrat sovložek prenarediti v glavni vložek, če se zastavna pravica pri glavnem vložku popolnoma zbriše, v tem slučaju pa se je pri vložku št. 988. deželne deske kranjske zastavna pravica le deloma zbrisala, vsled česar ta vložek ne neha biti glavni vložek za predmetno terjatev, marveč ostane tudi nadalje

namenjen vsem vpisom, katere je izvršiti po § 112. o. z. z. pri glavnem vložku.

Rekurzu, katerega je zoper ta odlok vložila Terezija D., je c. kr. nadsodišče v Gradci z odločbo 11. maja 1887. št. 5548. ugodilo, ter. uvaževaje, da se je sicer s početka vknjižila vkupna zastavna pravica za terjatev Terezije D. na vložek št. 988. deželne deske kranjske in zemljišča vl. št. 6., 13., 18., in 42. kat. obč. Aržiše, da se je pa pri glavnem vložku zastavna pravica glede svote 4000 gld. zbrisala, medtem ko je pri sovlažkih še svota 7000 gld. zavarovana;

uvaževaje, da toraj glede zbrisane svote 4000 gld. zemljišče vl. št. 988. deželne deske kranjske ni več v vkupnej zastavi, ker se zamore o vkupnej zastavi le takrat govoriti, če je zastavna pravica o tisti terjatvi nerazdeljno vpisana na več knjigovpisnih stvari (§ 15. o. z. z.);

uvaževaje, da je scer glede neizbrisane svote 3000 gld. vl. št. 988. deželne deske kranjske še vsakako z zemljišči vl. št. 6., 13., 18. in 42. kat. obč. Aržiše v vkupnej zastavi, da pa glede svote 4000 gld. vl. št. 988. deželne deske sploh ni več zastava, toraj tudi ne more biti glavni vložek, ker je prva lastnost pogoj druge in ker mora po propisih, katere podaja peti oddelek občnega zemljeknjižnega zakona o glavnem vložku, biti mogoče iz njega natanko spreviditi značaj vkupnega zastavnega prava, sicer bi bili vpisi kot prenos in obremenitev, kateri se morajo vršiti ravno pri glavnem vložku, nemogoči;

uvaževaje, da je toraj v tem slučaju vporabiti § 113. o. z. z. in bi se bil moral uradoma, ko se je maja mesca 1885. l. terjatev pri glavnem vložku deloma zbrisala, določiti drugi vložek glavnim vložkom;

uvaževaje, da vložek št. 988. dež. deske kranjske, ker ne more biti več glavni vložek za vso svoto 7000 gld. tudi glede neizbrisane ostanka 3000 gld. to biti ne more, ker glede tiste terjatve ne moreta biti dva glavna vložka;

uvaževaje, da prosi sicer prosilka, naj se le za terjatev 4000 gld. vl. št. 6 kat. obč. Aržiše določi glavnim vložkom, da je pa treba uradoma za red v zemljiškej knjigi potrebno ukazati,

deželnemu sodišču ljubljanskemu naročilo, naj pri glavnem vložku št. 988 deželne deske kranjske zaznambo, da je ta vložek za terjatev 7000 gld. glavni vložek, zбриše, ter potrebno ukrene, da bode za naprej zemljišče vl. št. 6 kat. obč. Aržiše glavni vložek.

Revizijskemu rekurzu, katerega je zoper to razsodilo vložil posestnik obremenjenih zemljišč, je najvišje sodišče — dne 17. avgusta 1887, št. 9564 — ugodilo, razsodilo nadsodiščevo ovrglo in odlok deželnega sodišča ljubljanskega potrdilo z ozirom na njegove razloge ter uvaževaje, da se sme za zastavno pravico glede tiste terjatve določiti le eden glavni vložek (§§ 15. in 106. o. z. z.), da enota te zastavne pravice ne jenja, če se glede dela terjatve pri posameznih vložkih opusti, vsled česar § 113. o. z. z. spremembo v zaznamovanji glavnega vložka zavkazuje le za slučaj, da se zastavna pravica na zastavljenini, vpisanej na glavni vložek, popolnoma zbriše,

da je tudi sedaj po vpisu, kateri se je vknjižil v glavnem vložku pri zbrisanju zastavne pravice glede dela 4000 gld., moči spoznati stanje te terjatve tikajočih se vpisov v sovložkih, toraj stanje glavnega vložka, ki je nastalo po tem vpisu, namenu § 111. o. z. z. popolnoma zadostuje,

in končno uvaževaje, da okolščina, ka se je pri glavnem vložku zastavna pravica za del terjatve zbrisala, vporabe §§ 111. in 112. o. z. z. ne ovira, ker mora sodišče glavnega vložka dopustljivost vsake vkupne zastavne pravice tikajoče se prošnje presojati tudi z ozirom na stanje sovložkov.

c) Vsebina zapuščinskega prisojila.

Praksa, da se v zapuščinskem prisojilu vso zapustnikovo premoženje in posebice še važneje v zapuščino spadajoče stvari omenjajo, je po § 174. ces. pat. z dne 9. avgusta 1854, št. 208. d. z. napčena. Ta praksa pa je tudi nevarna. Ako se imenujejo v zapuščino spadajoče stvari v prisojilu, je s to listino dedič le za stvari v njej omenjene kot dedič izkazan, ne pa za zapuščino v svojej celoti, gotovo tudi ne za stvari, ki n. pr. vsled pomote v prisojilu niso omenjene. Nevarna je tudi za tega delj, ker se na podlagi prisojila pozneje dovoljujejo vknjižbe itd. morda nepogojno — akoravno bi se po zapuščinskih spisih smele dovoljevati le pogojno — ker ni bilo mogoče vseh pogojev dovelj jasno v prisojilu izraziti. Če se posamezne v zapuščino spadajoče stvari v prisojilu ne omenjajo, primoran je vsakdo pri razsodilih, katera mu je storiti v smislu § 177. zap. pat., pregledati ves zapuščinski akt,

C. kr. deželno sodišče ljubljansko izdalo je prisojilo v tem smislu.*) Dedičeva prošnja, naj se v prisojilu imenoma navedejo vsaj v zapuščino spadajoča zemljišča po zemljeknjižnih svojih številkah, se je zavrnila, ker zadržaj izdanega prisojila povsem odgovarja obrazcu VIII., dodanem § 174. zap. pat.

V rekurzu, vloženem zoper ta odlok, navajal je dedič, da je prisojilo, v katerem posamezne v zapuščino spadajoče stvari niso navedene, ravno tako pomanjkljivo, kot dolžno pismo, ki ne omenja dolžne svote. Omenjal je tudi, da je vknjižba pravice v zemljiške knjige nemogoča, ako se zemljišča v listini ne imenujejo.

C. kr. nadsodišče v Gradci je z odločbo 19. avgusta 1887. št. 9179. rekurz zavrnilo, ter odlok c. kr. deželnega sodišča ljubljanskega potrdilo,

uvaževaje, da je prisojilo po Viktorju V.-u primerno določbam § 174. zap. pat. in obrazcu, katerega ta § navaja;

uvaževaje, da zamore dedič s tem prisojilom v smislu § 177. zap. pat. za vknjižbo lastnine pri zemljiščih, spadajočih v to njemu prisojeno zapuščino, prositi;

ter konečno uvaževaje, da ugovor, ka bi se taka prošnja menda zavrnila, ker se nahajajo v zapuščino spadajoča zemljišča v zemljiških knjigah raznih sodišč, nima mesta, ker se mora prošnja v smislu § 177. zap. pat. vložiti vsakako pri zapuščinski oblasti, katera jo bode presojevala, oziraje se na ves zapuščinski akt.

d) K pojmu „prizadete škode“ (§ 2. post. z dné 25. maja 1883 št. 78. d. z.), in k uporabi § 3. iste postave.

Zakonska Janez V. in Marija V. sta bila obtožena radi pregreška po § 1. gori navadene postave, ker sta v deloma tekočem, deloma pretečem prisilnem zvršilu z namenom, izplačanje upnikov delovito obrezuspešiti, od svojega z dolgovi preobloženega zemljišča kozolec, potem podstrešje (rušt) vseh poslopij in tudi nekaj premičnim poprodala ter s tem upnikom škodo nad petdeset goldinarjev provzročila, ker so kupci prodane dele poslopij podrli in kupljene premičnine na stran spravili.

*) Glasi se: C. kr. deželno sodišče ljubljansko kot zapuščinska oblast prisojuje zapuščino dné . . . umrlega Viktora V. zapustnikovej vdovi Avgusti V., katera se je na podlagi oporoke z dné . . . nepogojno za dediča oglasila, in izreče obravnavo zapuščine po Viktorji V. za dokončano.

Obtožen je bil tudi France K. sokrivde na prestopku § 1. om. post., ker je, vedoč namen imenovanih zakonskih, prevzel svinjo, ki jo je bil od Janeza V. kupil, v svojo posest, akoravno je ob času prevzetja vedel, da je svinja za pristojbine od dotičnega oblastva zarubljena.

Pri glavnej razpravi je sodišče zakonska V. krivima spoznalo zgolj zarad prestopka po § 1. om. post. in je Franceta K. obtožbe popolnoma oprostilo. Bistveni razlogi tej sodbi bili so v kratkem posnetku sledeči: Ne da se tajiti, da ima predležeči primerljaj v svojej celoti vse znake tistih dogodkov, katere zabraniti je glavni namen postave z dne 25. maja 1883 št. 78. d. z. Treba je toraj pretehtati, imali vdeležitev posameznih obtožencev vsa kriterija v § 1. te postave označenega kaznjivega djanja. Obtožena zakonska sta kupila s pogodbo dné 8. januarja 1885 vprašalno posestvo za 1400 gld. Pri cenitvi, ki se je vršila tekom kazenske preiskave, bila je vrednost zemlje (areala) določena na 656 gld. 40 kr. in vrednost poslopij v stanji po rušenji na 110 gld., škoda storjena s tem, da so bila poslopja deloma razrušena, cenila se je na 65 gld. Ker pa dozdej zemljišče še ni prodano potem zvršila in toraj hipoteka še ni realizovana, tudi dozdej še ni določeno, bode-li kateri izmed upnikov trpel kako zgubo na svoji terjatvi. Vsled tega se pa zdaj tudi ne more nikakor govoriti o „prizadetej škodi“ v zmislu § 1. om. post., ker se ta postava ne ozira na objektivno, ampak na subjektivno škodo. To izhaja iz besed postave, ki določuje, da je djanje tudi storjeno, ako „kdo dolgove ali pravne posle izmisli“. Postava, ki potem v svoji ostali vsebini navaja kot znak za kvalifikacijo djanja „prizadeto škodo“, ima gotovo le tisti kvar v mislih, ki se godi osebi, katero poškodovati je namen storilcev: kajti nesmisel bi bila, trditi, da iz izmišlevanja dolga ali pravnega opraviła sledi objektivna (na reči sami storjena) škoda; nasproti se pa tudi ne more domnevati, da bi postavil rabil izraz „prizadeta škoda“ v dvoumnem pomenu, tako da bi pri rušenji ali uničenji posestev bilo smatrati kot prizadeto škodo vsaktero pomanjšanje vrednosti na reči samej. Temu nasprotuje tudi postavna raba besed (§ 1293. o. d. z., § 173. k. z. v zvezi z dvornim dekretom z dné 11. maja 1816 št. 1243. z. p. p.). Tedaj se ne more reči, da se v predležečem primerljaji nahaja postavni znak škode nad petdeset goldinarjev, na katerega meri obtožba.

Glede prodaje in izročitve svinje, ki je bila zarad pristojbin zarubljena, odločilo se je sodišče za oprostitev obtožencev, ker podatki

glavne razprave niso nikakor opovrgli izpovedb obtožencev, namreč, da je bila svinja rubljena v odsotnosti Janeza V., da jo je Janez V. primeroma ob tistem času zunaj svojega doma prodal Francetu K., ker se ni dalo določiti, je - li se je godila rubežen pred prodajo ali ne, ker je France K. zadobil vsled prodaje pravico do izročitve kupljene reči, ker mu je bilo mogoče, to pravico potom civilne pravde vresničiti, ker tedaj niti on niti prodajalec nista zamogla spreviditi, da bi bilo prevzetje ali izročitev kaznjivo djanje.

Proti tej sodbi je c. kr. državno pravdnštvo vložilo pritožbo ničnosti, v katerej je posebno povdarjalo, da se ne vjema niti z zmisлом niti z besedami postave, če sodišče postavi načelo, da mora biti zemljišče prej prodano, in da je še le potem te prodaje mōči zvedeti je - li nastopila kaka škoda za upnike, ali ne. Sodnik mora vsako kaznjivo djanje na tisti podlagi presoditi, ki se je nahajala ob času djanja. Ko se uvrsti kako djanje, s katerim je hotel dolžnik svojim upnikom imovinske kose odtegniti, pod postavna določila, je edino odločilno stanje dolžnikovega premoženja pred djanjem in po djanji; nikako pa ni dopuščeno, ozirati se na naključje, ki ga tudi dolžnik sam ni jemal v poštev: kajti, ko bi se to godilo dosledno, ne bi bilo nikoli mogoče, obsoditi koga radi tega pregreška, ker se ne bode dalo nikdar trditi z gotovostjo, da je izplačanje (zadostenje) upnikov popolnoma nemogoče. Gospodarstvene razmere dolžnikove se mogó po njegovej lastnej pridnosti ali pa po naključji tako poboljšati, da mu bode mogoče, zadostiti vsem upnikom.

Gledé oprostivte Franceta K. se je pa drž. pravdnštvo sklicevalo na to, da je France K. od obtoženke Marije K. tačas, ko je po kupljeno svinjo prišel, zvedel, da je za pristojbine zarubljena in da je to svinjo, ker jo je vendar le prevzel, oblastvenemu razpolaganju odtegnil, da bi ga sodišče toraj moralo vsaj zarad prestopka po § 3. om. post. kaznovati.

Kasacijski dvor je vsled te pritožbe prvosodniško sodbo ovrgel, Franceta K. zavoljo prestopka po § 3. krivim spoznal in je gledé ostalih obtožencev zaukazal, da se mora stvar na novo razpravljati in razsoditi, to iz sledečih (v kratkem posnetih)

r a z l o g o v.

Kar se tiče pritožbe c. kr. drž. pravd. je taista povsem opravičena. Sodeče sodišče namreč v tem primerljivi djanja zategatel ni smatralo kot pregrešek, ker pred prodajo hipotekarnega zemljišča ni

dognano, bode-li kateri upnikov trpel kako zgnubo na svoji terjatvi, ker se toraj ne more govoriti o prizadetej škodi v zmislu postave. To mnenje sodišča pa, da se mora dočakati uspeh posilnega zvršila, preden bi bilo moči določiti, je-li kaka škoda prizadeta, je pravna zmota, in sicer že zategadel, ker je mogoče, da se vršijo djanja kaznjiva po § 1. té postave popolnoma neodvisno od kakega posilnega zvršila. Pa tudi radi tega je to mnenje krivo, ker je treba vsako kaznjivo djanje in posamezne okoliščnosti, toraj tudi znak prizadete škode, presojevati po stanju ob času djanja in ne po poznejših dogodkih, ki so še celo negotovi. Kakor se zamore obtožencu v zlo škodi le tó, kar je vedel ali vsaj vedeti moral in kar je v kazenski zvezi z njegovim djanjem, kakor ne bi bilo dopuščeno, njemu pripisovati neugoden izid zvršila, ravno tako pa tudi ni moči zanikati poškodovanja, ki leži v pomanjšanju premoženja, zategadel, ker so dobili upniki vled poznejših slučajnih dogodkov (povikšanja zemljišne vrednosti ali ker se je pri prodaji dosegla cena izvanrednega priljubljenja) popolno zadostenje. Primerljaj ta je sličen primerljaju, v katerem se je škoda povrnila; taka povrnitev ima le tedaj moč kazni odstraniti, kedar to zaukaže ali dovoljuje postava. Krivičnost mnenja, ki ga zastopa sodba prvega sodnika, sledi tudi iz procesualnega razloga, da pred dokončanim prisilnim zvršilom ne bi bilo mogoče, radi tega pregreška soditi, tako, da bi bila ta postavna določba za praktiko malo da ne brez vse vrednosti. Marveč je popolnoma primerno in pravo, da se potom zanesljive cenitve pozvedeni stan dolžnikovega premoženja ob času djanja vzame sodbi za podlogo, ter da se ne pripisuje nikakoršna veljavnost izidu zvršila, ki je odvisen od slučajnih okoliščnosti. Ker je prvi sodnik vzel kot dokazano, da premoženje obtožencev ni bilo zadostno za izplačanje vseh upnikov, je tudi jasno, da sledi iz vsakega pomanjšanja tega premoženja, posebno pa iz pokvarjenja nepremičnin potom razrušenja in prodaje, za upnike škoda v tolikej svoti, v kolikor se po teh djanjih pomanjša vrednost premoženja. Ako to pomanjšanje vrednosti znaša nad 50 gld., mora se djanje smatrati kot pregrešek. Iz sodnikovih razlogov se pa ne da posneti, ali znaša pomanjšanje vrednosti premoženja obtožencev istinito nad 50 gld. Sodnik sicer navaja v razlogih, da so bila zemljišča kupljena za 1400 gld., da so bila pri cenitvi, ki jo je odredil preiskovalni sodnik, cenjena na 656 gld. (oziroma 110 gld.) in da se je pri tej priliki cenila škoda, ki je nastala vsled rušenja poslopij, na 65 gld., pa sodišče je opustilo izreči, katero ceno smatra ono kot

dokazano in kateri znesek bi bil računiti kot znesek škode, ki se je godila vsled podiranja poslopij.

Pritožba drž. pravdníštva je pa tudi opravičena gledé oprostítve obtoženega Franceta K. Sodišče je namreč za dokazano smatralo djansko okolnost, da je obtoženi France K. kupil svinjo od Janeza V., da je to svinjo v svojo posest prevzel ob času, ko je že bila od državnega zaklada (êrara) zarubljena za pristojbine, in da je ta ravno navedena okolnost njemu že znana bila tačas, ko je svinjo prevzel. Ne more biti tedaj ne najmanjše dvombe, da se nahajajo v tem djanji vsi znaki prestopka po § 3. večkrat omenjene postave. K. je namreč od oblastva rubljeno reč razpolaganju oblastva odtegnil s tem, da jo je iz posesti zakonskih V., pri katerih bi morala po določilu izvršilnega oblastva ostati, vzel v svojo posest. Pravica njegova, da se mu naj izroči svinja vsled kupne pogodbe, je tù brez pomena, ker bi moral to svojo pravico le pravnim potom iskati in ker ustanovi že njegova samovlastnost in z njo zvezani prelom oblastvenega določila prestopok v zmislu § 3. post. z dné 25. maja 1883 št. 78 d. z.

Sodba prvega sodnika se je toraj morala kot nična ovreči in reč glede vseh obtožencev razun Franceta K. odkazati sodišču v novo razpravo in razsodbo, ker v sodbi in njenih razlogih niso ustanovljene tiste djanske reči, katere bi bile razsodilu vzeti v podlogo. Gledé Franceta K. pa je zamogel kasacijski dvor na podlagi po prvem sodniku ustanovljenih djanskih reči takoj razsoditi.

Listek.

(Darilo v rojstni dan.) Nekak sport pouličnih pobalinov Londonskih je ta, da lučajo kamenje v mimo hiteče železnične vlake ter takó, ne gledé na poškodbo železničnih voz, spravljajo v nevarnost življenje potovalcev. Tudi se posreči redkokedaj zasačiti zlodejca, ker je hitrost vlakov jako velika.

Večinoma so nedorastli dečki, ki postopajo takó surovo iz same hudobne razposajenosti, akoravno pri tem ne premislijo nasledkov svojega počenjanja. Ako zasačijo enega ali drugega, potem ga pač čaka pred porotnim sodiščem primerna, dostikrat kaj neprijetna kazen. Vkljub mnogokratnemu kaznovanju pa postaja ta razuzdanost vedno večja, da so porote in sodniki primorani na korist železniškega prometa strogo